

DÖVİZ CİNSİNDEN ÇEK VEYA SENEDİN CİRO EDİLDİĞİ TARİHTE KUR FARKI HESAPLANMALI VE BU KUR FARKI KDV'YE TABİ TUTULMALI MIDIR?

Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Mayıs 2016 sayısında yayınlanmıştır

Güray ÖĞREDİK
Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
MAZARS/DENGE
Direktör

ÖZET

Gerek mülga gerekse yürürlükte olan KDV genel tebliğleri ve sirkülerlerinde, bedeli dövize endeksli olarak belirlenen mal satışı ya da hizmet ifalarının (vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği) tarihi ile bu **bedelin ödendiği, tahsil edildiği** tarih arasındaki kur farkının KDV'ye tabi olduğu düzenlenmiştir. **Ödeme** ve **tahsilat** kavramlarının herkes tarafından **“nakit”** bir işlem olarak algılanacağına şüphemiz bulunmamaktadır. Bununla birlikte Mali İdare özelgelerinde ve bazı yazarlar ise makalelerinde, dövize endeksli çek ya da senedin ciro edilmesi işlemi tahsilat, ödeme olarak görmekte, satıcı açısından artık bu satış işlemin tahsilatına yönelik olarak herhangi bir bağın kalmadığı ifade edilmekte ve buna bağlı olarak çek ya da senedin ciro edildiği tarih itibarıyla lehine kur farkı oluşan tarafın (çeki veren borçlunun ya da çeki alan satıcının) kur farkı faturası düzenlemesi gerektiği ve KDV hesaplaması gerektiği görüşü ifade edilmektedir. Oysa çekin ciro edilmesi olsa olsa “hesaben ödeme” olarak adlandırılabilir. Ciro işlemi nihai bir işlem değildir. Vadesi geldiğinde çekin karşılıksız çıkma riski her zaman için mevcuttur. Dövize endeksli çek ya da senedin ciro edildiği tarihte kur farkının KDV'ye tabi olacağına dair herhangi bir tebliğ ya da sirküler bulunmamaktadır. Ancak Mali İdare özelgelerinde ciro tarihi itibarıyla oluşan kur farkının KDV'ye tabi tutulması gerektiği yönünde görüş yıllardır aynı şekilde yer almaktadır. Oysa çek ya da senedin ciro edilmesi ile tarafların finansal yükümlülükleri ve hakları, hukuki alacak hakları ve borç yükümlülükleri kesin olarak ortadan kalkmamaktadır. Ayrıca bir tarafın yaptığı işlemin (çeki ciro eden satıcının) diğer taraf (çeki tanzim eden borçlu) açısından da vergisel yönden sonuç yaratacağı yönündeki yaklaşım hatalıdır. KDV matrahına esas olacak kur farkının, nihai nakit ödemenin gerçekleşeceği tarih yerine ciro tarihine çekilmesi ise KDV matrahının eksik tespit edilmesine de yol açabilecektir. Yazımızda yukarıda yer verdiğimiz yaklaşımın tam aksi olan görüşümüzü gerekçeleri ile birlikte ifade etmeye çalışacağız.

ANAHTAR KELİMELELER

Ciro, Çek, Senet, Kur Farkı, KDV, Matrah, Vade, Hesaben Ödeme

1. GİRİŞ

KDV Kanununun 20, 24 ve 26. Maddeleri kapsamında Maliye Bakanlığı'nın uzun yıllardır ısrarlı bir şekilde benimsediği görüşe göre, bedelin döviz cinsinden veya dövize endekslenerek ifade edildiği işlemlerde mal teslimi ve hizmet ifasının gerçekleştiği ilk safhada vergiyi doğuran olay ile ödeme tarihi arasında ortaya çıkan kur farkı için lehine kur farkı ortaya çıkan (alıcı veya satıcı) tarafından bu farkın oluştuğu tarihte fatura düzenlenmesi gerekmektedir.

Yazımızın ilerleyen bölümlerinde yer verdiğimiz gerek mülga gerekse güncel mevzuat metinleri incelendiğinde görüleceği üzere, mal teslimi ya da hizmet ifası yapılan (vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği) tarihte dövize endeksli bedelin TL karşılığı ile, bu işleme dair **bedelin ödendiği/bedelin tahsil edildiği** tarihte döviz cinsi bedelin TL karşılığı arasında fark varsa, bu fark kimin lehineyse o tarafında fatura düzenlemesi ve KDV hesaplaması gerekmektedir.

Dövize endeksli olarak bedeli tespit edilen bir işlem için alıcıdan **çek veya senet alındığında bu durumu ödemenin gerçekleşmesi, tahsilatın yapılması olarak yorumlamayan** ve bu tarih itibariyle hesaplanacak kur farkı kimin lehineyse o taraftan **KDV’li fatura tanzim etmesini istemeyen Maliye, aynı çek va da senet ciro edilirse bu işlemi “nihai” ödeme/tahsilat olarak görmekte** ve bu tarih itibariyle oluşan kur farkı kimin lehineyse o tarafında fatura düzenleyerek KDV hesaplamasını istemektedir.

Dövize endeksli çek ya da senedin ciro edildiği tarihte kur farkı hesaplanıp hesaplanmayacağı ve bu kur farkının KDV’ye tabi olup olmayacağına dair herhangi bir İdari düzenleme (tebliğ ya da sirküler) bulunmamaktadır. Özelgelere ise benimsenen görüş ciro tarihi itibariyle kur farkı hesaplanması ve bu farkın KDV hesaplanarak fatura edilmesi gerektiği şeklindedir. Bize göre ise bu yorum gerek mülga gerekse güncel tebliğ ve sirkülerlerde yer verilen düzenlemelerin lafzına aykırı olduğu gibi, ayrıca finansal ve hukuki açıdan nihai şekilde bir ödeme/tahsilat yapılmamış olması nedeniyle kesinleşmiş bir işlem gerçekleşmediğinden KDV matrahının da hatalı tespitine yol açmaktadır.

2. İLGİLİ MEVZUATIN İNCELENMESİ

KDV Kanununun 20. maddesine göre, KDV’nin matrahı teslim ve hizmet işlemlerinin karşılığını teşkil eden bedeldir. Bedel deyimi ise, aynı maddede, alıcının ödediği veya borçlandığı para, mal ve diğer şekillerde sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaat, hizmet ve değerler toplamı olarak tanımlanmıştır.

Ayrıca, Kanunun 24/c maddesinde, vade farkı, fiyat farkı, faiz, prim **gibi çeşitli gelirler** ile servis ve benzeri adlar altında sağlanan her türlü menfaat, hizmet ve değerlerin matrahı dahil olduğu; 26. maddesinde de, bedelin döviz ile hesaplanması halinde, dövizin vergiyi doğuran olayın meydana geldiği andaki cari kur üzerinden Türk Lirasına çevrileceği hükme bağlanmıştır.

Yukarıda yer alan açıklamalar uyarınca; mal teslimi ve hizmet ifalarına ait bedellerin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak belirlenmesi halinde, döviz cinsinden belirlenen tutarın vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarihteki cari kur üzerinden Türk Lirasına çevrilerek bulunacak bedel üzerinden katma değer vergisi hesaplanması gerekmektedir.

Bilindiği üzere, yukarıda yer verilen mevzuata göre Maliye Bakanlığı’nın uzun yıllardır ısrarlı bir şekilde benimsediği görüşe göre, bedelin döviz cinsinden veya dövize endekslenerek ifade edildiği işlemlerde mal teslimi ve hizmet ifasının gerçekleştiği ilk safhada vergiyi doğuran olay ile **ödeme tarihi** arasında ortaya çıkan kur farkı için lehine kur farkı ortaya çıkan (alıcı veya satıcı) tarafından bu farkın oluştuğu tarihte fatura düzenlenmesi gerekmektedir. Söz konusu yasa maddelerini kur farkında da KDV hesaplanması gerektiği şeklinde yorumlayan Mali İdare aşağıdaki düzenlemeleri de yayınlamıştır.

60 No.lu KDV Sirkülerinin "4.5. Yurt İçi Teslimler ile İhraç Kayıtlı Teslimlerde Oluşan Kur Farkları" başlıklı bölümünde;

"KDV Kanununun 26 ncı maddesinde, bedelin döviz ile hesaplanması halinde dövizin, vergiyi doğuran olayın meydana geldiği andaki cari kur üzerinden Türk parasına çevrileceği hüküm altına alınmıştır.

Konu ile ilgili 105 Seri No. lu. KDV Genel Tebliğinin E bölümünde açıklama yapılmıştır.

4.5.1. Yurt içinde KDV uygulanmak suretiyle teslim edilen mallara ilişkin olarak,

-KDV dahil toplam bedelin dövize endeksli olarak belirlenmesi durumunda vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarih ile **ödeme** tarihi arasında ortaya çıkan kur farkı bedeline iç yüzde oranı uygulanarak,

-Dövize endeksli toplam bedele KDV'nin dahil edilmemesi durumunda vergiyi doğuran olay ile **ödeme** tarihi arasında ortaya çıkan kur farkları üzerinden

lehine kur farkı ortaya çıkan mükellef tarafından düzenlenecek faturada KDV hesaplanması ve kur farkının ortaya çıktığı dönemlerde her iki mükellef tarafından genel esaslar çerçevesinde işlem yapılması gerekmektedir." açıklamasına yer verilmiştir.

Mülga 105 Seri No.lu KDV Genel Tebliğinin (E/2.) bölümünde ise aşağıdaki açıklamalar yapılmıştır:

"E. VADE FARKI, KUR FARKI VE MATRAHTA DEĞİŞİKLİĞE YOL AÇAN İŞLEMLERDE KDV UYGULAMASI

2. Kur Farkları

Bedelin döviz cinsinden veya dövize endeksenerek ifade edildiği işlemlerde, bedelin kısmen veya tamamen vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu tarihten sonra **ödenmesi** halinde, satıcı lehine ortaya çıkan kur farkı esas itibariyle vade farkı mahiyetinde olduğundan, matrahın bir unsuru olarak vergilendirilmesi gerekmektedir.

Buna göre, teslim veya hizmetin yapıldığı tarih ile **bedelin tahsil edildiği** tarih arasında ortaya çıkan lehte kur farkı için satıcı tarafından fatura düzenlenmek ve faturada gösterilen kur farkına, teslim veya hizmetin yapıldığı tarihte bu işlemler için geçerli olan oran uygulanmak suretiyle KDV hesaplanacaktır.

Bedelin tahsil edildiği tarihte alıcı lehine kur farkı oluşması halinde, kur farkı tutarı üzerinden alıcı tarafından satıcıya bir fatura düzenlenerek, teslim ve hizmetin yapıldığı tarihteki oran üzerinden KDV hesaplanması gerekmektedir."

KDV Genel Uygulama Tebliğinin III/A.5.3. no.lu ve "Kur Farkları" başlıklı kısmında ise aşağıdaki düzenleme yapılmıştır:

"Bedelin döviz cinsinden veya dövize endeksenerek ifade edildiği işlemlerde, bedelin kısmen veya tamamen vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu tarihten sonra **ödenmesi** halinde, satıcı

lehine ortaya çıkan kur farkı esas itibarıyla vade farkı mahiyetinde olduğundan, matrahın bir unsuru olarak vergilendirilmesi gerekmektedir.

*Buna göre, teslim veya hizmetin yapıldığı tarih ile **bedelin tahsil edildiği** tarih arasında ortaya çıkan lehte kur farkı için satıcı tarafından fatura düzenlenmek ve faturada gösterilen kur farkına, teslim veya hizmetin yapıldığı tarihte bu işlemler için geçerli olan oran uygulanmak suretiyle KDV hesaplanır.*

***Bedelin tahsil edildiği** tarihte alıcı lehine kur farkı oluşması halinde, kur farkı tutarı üzerinden alıcı tarafından satıcıya bir fatura düzenlenerek, teslim ve hizmetin yapıldığı tarihteki oran üzerinden KDV hesaplanması gerekmektedir.*

Yıl sonlarında ve geçici vergi dönemlerinde, Vergi Usul Kanunu uyarınca yapılan değerlemeler sonucu oluşan kur farkları üzerinden KDV hesaplanmaz.”

Buna göre, **bedelin tahsil edildiği** tarihte satıcı lehine kur farkı oluşması durumunda satıcı tarafından alıcı adına; **bedelin ödendiği** tarihte alıcı lehine kur farkı oluşması durumunda ise alıcı tarafından satıcı adına fatura düzenlenerek KDV hesaplanması gerekmektedir.

Yukarıda yer verdiğimiz gerek mülga gerekse güncel mevzuat metinleri incelendiğinde görüleceği üzere, mal teslimi ya da hizmet ifası yapılan (vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği) tarihte dövize endeksli bedelin TL karşılığı ile, bu işleme dair **bedelin ödendiği/bedelin tahsil edildiği** tarihte döviz cinsi bedelin TL karşılığı arasında fark varsa, bu fark kimin lehineyse o tarafında fatura düzenlemesi ve KDV hesaplaması gerekmektedir.

Herhangi bir kişiye “**bedelin ödenmesi**” ya da “**bedelin tahsil edilmesi**” ifadelerinden ne anladığını sorduğunuzda sanırsınız ki alacağımız yanıt “**NAKİT**” tahsilat yapılması, “**NAKİT**” ödeme yapılması şeklinde olacaktır. Keza, çek ya da senedin vadesinde ödenememesi (nakit tahsilat yapılamaması) riski her zaman için mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, bir mükellef, portföyünde yer alan alıcılarından temin ettiği bir çeki satıcısına ciro ettiğinde borcundan gerek finansal gerekse hukuki olarak kesin bir şekilde kurtulmadığı gibi aynı zamanda kendisi de gerek finansal gerekse hukuki olarak alacaklı olduğu bedeli nihai şekilde tahsil etmiş sayılmamaktadır.

Dövize endeksli olarak bedeli tespit edilen bir işlem için **alıcıdan çek veya senet alındığında bu durumu ödemenin gerçekleşmesi, tahsilatın yapılması olarak yorumla** **MAyan** ve bu tarih itibarıyla hesaplanacak kur farkı kimin lehineyse o taraftan KDV’li fatura tanzim etmesini istemeyen Maliye, **aynı çek ya da senet bir başkasına ciro edilirse bu işlemi “NİHAİ” ödeme/tahsilat olarak görmekte** ve bu tarih itibarıyla oluşan kur farkı kimin lehineyse o tarafında fatura düzenleyerek KDV hesaplamasını istemektedir. Aşağıda Maliye’nin bu görüşüne dair özelge örnekleri yer almaktadır.

3. ÖZELGE ÖRNEKLERİ

*Gelirler Genel Müdürlüğü tarafından verilen **06.05.1997** tarihli ve B.07.0.GEL.0.53/5324-185/18592 sayılı özelge.*

*“Bu hükümlere göre, dövize endeksli veya bedelin döviz cinsinden ifade edildiği vadeli satışlarda, vadeli **senet vadesinden önce ciro edilir** veya kırdırılırsa, tahsil edilen bedelin o tarihteki cari kurdan toplam değeri ile mal veya hizmet satışının yapıldığı dönemdeki kur*

üzerinden hesaplanan değeri arasındaki **fark matraha dahildir**. Borçlanma katma değer vergisi dahil bedel üzerinden yapıldığından kur farkının katma değer vergisi, toplam kur farkına iç yüzde uygulanmak suretiyle hesaplanacaktır.”

“Dövizli satışa ait vadeli senet vadesinden önce **ciro edilir** veya kırdırılırsa, **tahsil edilen bedelin o tarihteki** cari kurdan toplam değeri ile mal veya hizmetin satışının yapıldığı dönemdeki kur üzerinden hesaplanan değeri arasındaki **fark matraha dahildir**. Bu tutar üzerinden üç yüzde yoluyla katma değer vergisi hesaplanıp beyan edilmesi gerekmektedir”. (16.01.1997 tarih ve 1906 sayılı özelge.)¹ Aynı özelgede aşağıdaki hesaplama örneğine de yer verilmiştir.²

“90 gün vadeli satılan bir kamyonet için 12.000 dolar bedel tespit edilmiştir, bu bedel 2.000 dolarlık aylık taksitlere bağlanmış ve her bir taksit tutarı üzerinden 2.000 dolarlık senetler düzenlenmiştir.

Satıcı senetlerden sonuncusunu vadesine 30 gün kala 1.850 dolara **bankaya kırdırmıştır**. Kamyonetin teslim edildiği dönemde dolar kuru 85.000 TL'dir. Senedin **ciro edildiği** dönemde dolar kuru 110.000 TL'dir.

Bu satıcı kamyonetin teslim edildiği dönemde;

- KDV matrahını, $85.000 \times 12.000 \text{ USD} = 1.020.000.000 \text{ TL}$,
- Hasılat KDV'ni $1.020.000.000 \times 0,15 = 153.000.000 \text{ TL}$

olarak hesaplayıp beyan edecektir.

Mükellef, 2.000 dolarlık taksitleri müşteriden tahsil ettikçe kur farkları üzerinden KDV hesaplayarak beyan edecektir. Son senet bankaya kırdırıldığında önce TL cinsinden senet karşılığında tahsil edilen tutar;

$110.000 \times 1.850 \text{ USD} = 203.500.000 \text{ TL}$ olarak hesaplanacaktır.

Bu senet dolayısıyla başlangıçta beyan edilen vergiye esas matrah ise,

$85.000 \times 2.000 \text{ USD} = 170.000.000 \text{ TL}$ idi.

İkisi arasındaki fark;

$203.500.000 - 170.000.000 = 33.500.000 \text{ TL}$ KDV dahil kur farkını vermektedir. İç yüzde yoluyla hesaplanan DV ise;

$(15 \times 33.500.000) / 115 = 4.369.565 \text{ TL}$ olacaktır.”

Gelir İdaresi Başkanlığı Gelir Yönetimi Daire Başkanlığı tarafından verilen B.07.1.GİB.0.01.53-010-19 sayılı ve **02/11/2011** tarihli özelge.

¹ Şükrü KIZILOĞLU, “Açıklamalı ve İçtihatlı Katma Değer Vergisi Kanunu ve Uygulaması”, Yaklaşım Yayıncılık, 2010, Sayfa: 1117

² Nuri DEĞER, “Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi Kanunu”, Yaklaşım Yayıncılık, Temmuz 2007, Sayfa: 654-655

“1- Bedelin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak belirlendiği yurtiçi satışlar nedeniyle teslimin gerçekleştiği tarih ile ödemenin yapıldığı tarih arasında lehe veya aleyhe oluşan kur farkları üzerinden kural olarak, KDV hesaplanması gerekmektedir.

2- Döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak düzenlenen çek ve senetlerin **ciro edildikleri** veya kırdırıldıkları **tarih itibariyle ödeme gerçekleşmiş olduğundan**, vergiyi doğuran olayın vuku bulduğu tarih ile çek veya senetlerin **ciro edildikleri** ya da kırdırıldıkları **tarih arasında** lehe veya aleyhe bir **kur farkı oluşmuşsa**, 105 Seri No.lu KDV Tebliğinin (E) bölümündeki açıklamalar çerçevesinde hareket edilecektir.

3- Söz konusu çek ve senetlerin **ciro edildikten veya kırdırıldıktan (ödeme gerçekleştirildikten) sonra nihai olarak tahsil edildiği tarihe kadar oluşacak kur farklarının KDV matrahı ile bir ilişkisi bulunmamaktadır**. Bu nedenle, döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak düzenlenen ve vade tarihinden önce ciro edilen veya kırdırılan çek ve senetlerin ciro veya kırdırılma tarihinden sonra oluşan ve işlemin matrahında herhangi bir değişiklik meydana getirmeyen kur farkları için fatura düzenlenmesine ve KDV hesaplanmasına gerek bulunmamaktadır.

4- Mal teslimi veya hizmet ifası karşılığında alınan dövize endeksli çek ve senetlerin ödeme tarihinden önce dönem sonlarında yapılan değerlendirme nedeniyle ortaya çıkan ve bu aşamada işlemin matrahıyla ilişkilendirilmesi söz konusu olmayan kur farkları için de fatura düzenlenmeyecek ve KDV hesaplanmayacaktır.

5- Ancak bedelin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak belirlendiği satışlar nedeniyle teslimin gerçekleştiği tarih ile ödemenin yapıldığı tarih arasında lehe veya aleyhe oluşan kur farkları için fatura düzenlenmişse ve düzenlenen bu faturada KDV hesaplanmışsa, hesaplanan bu KDV nin beyan edilerek ödeneceği tabiidir.”

Gelir İdaresi Başkanlığı Gelir Yönetimi Daire Başkanlığı tarafından verilen B.07.1.GİB.0.01.53-010-20 sayılı ve **02/11/2011** tarihli özelge.

“-dövize endeksli veya bedelin döviz cinsinden ifade edildiği vadeli satışlarda, **vadeli senet vadesinden önce ciro edilir** veya kırdırılırsa, tahsil edilen bedelin **o tarihteki** cari kurdan toplam değeri ile mal veya hizmet satışının yapıldığı dönemdeki kur üzerinden hesaplanan değeri arasındaki **fark üzerinden fatura düzenlenmesine ve KDV hesaplanmasına**,

-bedeli döviz cinsinden tespit edilmiş vadeli senetlerin firmaca mal veya hizmet alımlarındaki ödemelerde kullanılarak ciro edilmek suretiyle vadesinden önce birkaç kez el değiştirmesi durumunda senedi elinde bulunduranların kendi lehine ortaya çıkan kur farkları için senedi düzenleyen adına, aleyhte oluşan kur farkları için ise, senedi düzenleyen tarafından senedi elinde bulunduranlar adına **fatura düzenlenmesine ve KDV hesaplanmasına**,

gerek bulunmamaktadır.”³

³ Bu özelgenin sonuç kısmının yazım şeklinde yanlış sonuçlar çıkarmaya müsait bir üslup kullanılmıştır. Keza, iki paragrafın birden son cümlelerini aynı şekilde bitirerek, iki paragraf içinde bağlayıcı olacak şekilde “gerek bulunmamaktadır” denmesi, hem çek ya da senedin ilk ciro edilmesi safhasında hem de sonraki aynı çekin sonraki ciro safhalarında kur fark hesaplanmasına ve KDV’ye bağlanmasına gerek olmadığı algısı yaratması mümkündür.

İzmir Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen B.07.1.GİB.4.35.17.01-35-02-761 sayılı ve **27/12/2011** tarihli özelge

*“Ayrıca, dövize endeksli veya döviz cinsinden düzenlenen çeklerin **ciro edilmesi** veya kaldırılması **halinde, tahsil edilen bedelin o tarihteki cari kurdan toplam değeri ile mal teslimi veya hizmet ifasının yapıldığı tarihteki kur üzerinden hesaplanan değeri arasındaki müspet fark matraha dahil bulunmaktadır.**”*

İstanbul Vergi Dairesi Başkanlığı tarafından verilen 39044742-KDV.24-979 sayı ve **04/07/2013** tarihli özelge.

*“Öte yandan firmanız adına keşide edilen çekin firmanızca **ciro edilmesi tahsil hükmünde olduğundan ciro edilen tarih ödeme tarihi olarak dikkate alınacak** ve vergiyi doğuran olayın meydana geldiği tarih ile **ödeme tarihi (ciro edilme tarihi)** arasında ortaya çıkan **kur farkı üzerinden, lehine kur farkı ortaya çıkan mükellef tarafından düzenlenecek faturada KDV hesaplanacaktır.**”*

4. ÖZELGELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

KDV Genel Uygulama Tebliğinde ve 60 No.lu KDV Sirkülerinde, teslim veya hizmetin yapıldığı tarih ile **BEDELİN TAHSİL EDİLDİĞİ / ÖDEMENİN YAPILDIĞI** tarih arasındaki kur farkının KDV'ye tabi olacağı açık ve net şekilde düzenlenmiştir.

Yukarıdaki özelgelerde ise çek ya da senedin ciro edilmesi işlemi **TAHSİL HÜKMÜNDE** değerlendirilmiş, ciro işlemi **ÖDEME/TAHSİLAT** olarak kabul edilmiştir.

Bu yaklaşım ve kabullerin öncelikle genel düzenleyici işlem olarak kabul edilen tebliğ ve sirkülerin **lafzına** aykırı olduğu kanaatindeyiz. Gerek tebliğ gerekse sirkülerde yer verilen **ÖDEME, TAHSİLAT** ifadelerinden ne anlaşıldığına dair kime sorsak eminiz ki alacağımız yanıt **NAKİT** temelli bir işlem yapılmış olduğu yönünde olacaktır.

Diğer taraftan, çek ya da senedin üzerinde yazılı tarihte ödenememesi, tahsil edilememesi, **NAKDE DÖNÜŞTÜRÜLEMESİ** riski her zaman için mevcuttur. Hatta çeki ya da senedi düzenleyen taraf ile mahkemelik olunması, icra sürecinin başlatılması; diğer bir ifadeyle **alacağın şüpheli hale gelmesi** dahi mümkündür. Böyle bir durumda nihai aşamada nakde dönüşmeyen, tahsil edilemeyen/ödenemeyen bir çek ya da senedin, ciro tarihi itibariyle **KESİNLEŞMİŞ** bir ödeme/tahsilat olarak kabul edilmesinin ne kadar hatalı bir değerlendirme olduğu daha net görülebilecektir.

Aynı mükellef, vadeli çek ya da senedi kabul ettiğinde ve elinde tuttuğu süre boyunca tahsilat yapmış olarak kabul edilmeyip, bu çek ya da senedi ciro ettiğinde tahsilat yapmış olarak kabul edilmesi de hatalı bir yaklaşım olacaktır. Diğer taraftan, çeki elinde bulunduran taraf bunu ciro etmiş olsa dahi, çeki düzenleyen mükellefin mali tablolarında bu borç vade tarihine kadar kayıtlı olacaktır. Yani, bir mükellef için elindeki çek üzerinden ciro işlemi yaptığı tarih itibariyle kur farkı hesaplayıp bu fark üzerinden KDV aranılması, bu çeki hala kayıtlarında tutan ve kendisi açısından nihai süreç tamamlanmayan mükellefi de bağlayıcı bir sonuç doğurması karşılıklılık prensibine de aykırı olacaktır. Temel düzenleme, mal teslimi ya da hizmet ifası yapılan (vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği) tarih ile ödemenin/tahsilatın gerçekleştiği tarih arasındaki kur farkının KDV'ye tutulmasıdır. Taraflardan birisi, dövize endeksli çeki ciro ettiği için ödeme tarihinin ciro tarihine çekilmesi, buna bağlı olarak bu çeki

halen kayıtlarında borcu olarak tutan mükellef açısından da KDV mevzuatı açısından sonuç yaratılması bizce hatalı bir yaklaşımdır.

Bununla birlikte, alınan çek veya senedin ciro edilmesi halinde ciro tarihi itibarıyla ciro eden firma açısından alacağın tahsil edildiği, yani vergiye konu olacak bedelin hesaplanabilir hale geldiği;⁴ ciro eden firmanın, bu tarihten sonra söz konusu işlemle bir bağlantısının kalmadığı, dolayısıyla bu tarihten sonra ortaya çıkan kur farkının bu firmayla bir ilişkisinin olmayacağı, yani söz konusu firmanın bu işlemle ilgili ayrıca bir vergi hesaplamayacağı⁵ görüşleri mevcuttur.

Diğer taraftan, çek veya senedin ciro edilmesinin, factoring şirketine devredilmesinin veya kırdırılmasının, kendisine mal satılan veya hizmet sunulan işletmeden bağımsız bir hukuki işlem olduğu ve söz konusu alıcı bu işleme taraf olmadığı gibi böyle bir işlemde dolayı fatura tanzim etmeye mecbur tutulmasının veya kendisine fatura verilmesinin mantık ve hukuk dışı olduğu görüşü de bulunmaktadır.⁶

Bir başka yaklaşım ise, ciro tarihi itibarıyla satıcı açısından kur farkı hesaplanarak KDV tahsilini mevzuat açısından nispeten mümkün görmekle birlikte, alıcı tarafı da dahil ederek değerlendirme yapılması halinde bu işlemin teknik olarak hatalı, mantıksız olduğunu ifade etmektedir. Buna göre, senetli satışta senedin ciro edilmesi veya kırdırılması halinde alıcı ile satıcı ilişkisi büyük ölçüde kopmakta ve alacak tutarı başka bir ifadeyle senet tutarı alıcı ve satıcıdan bağımsız hale gelmektedir. Diğer bir ifadeyle bu durumda senedin alınmasını gerektiren satış işlemi ile senet ilişkisi kopmaktadır. Durum böyle olunca da başlangıçtaki satış işlemi ile senet arasında ilişki kurulması ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak kur farkının KDV'ye tabi tutulması işlemi güçleşmektedir. Kur farklarının KDV'ye tabi tutulması gerektiği görüşünün en zayıf noktasını da bu şekildeki senetli satışların uygulamada yarattığı sorunlar oluşturmaktadır. Zira senedin ciro edilmesi veya kırdırılması halinde satıcı açısından tahsil işlemi sona ermiştir. Dolayısıyla satıcı bu tarih itibarıyla gerekli muhasebe kayıtlarını yapacak ve ilgili senedi kayıtlarından çıkaracaktır. Alıcı, bir başka ifadeyle senet muhatabının ise bu tarihte herhangi bir kayıt yapması söz konusu değildir. Senedi kayıtlarında göstermeye devam edecektir. Senedi alan banka veya üçüncü bir şahsın ise alıcı ile satıcı ile bir ilgileri bulunmamaktadır. Esasen senedin düzenlenmesine yol açan alım-satım işleminden de haberdar değildir. Bu itibarla satıcının senedi ciro ettiği veya kırdırdığı tarihteki bedel ile senedin ilk bedeli arasındaki kur farkını hesaplayıp alıcı adına fatura düzenlemesi ve iç yüzde yöntemiyle KDV hesaplaması bizce yasal açıdan gerekli olmakla birlikte oldukça güç bir hale gelmektedir. Zira alıcının bahse konu faturanın düzenlendiği tarih itibarıyla ciro veya kırdırma işleminden haberinin olmadığı gibi yaptığı ödeme veya katlandığı bir maliyet de bulunmamaktadır. Senedin vadesinde alıcı tarafından bankaya veya üçüncü bir şahsa ödenmesi halinde ise banka veya üçüncü şahsın alıcı adına fatura düzenlemesi ve KDV hesaplaması zaten söz konusu olmayacaktır.⁷

⁴ Nihat UZUNOĞLU, "Herkes İçin Katma Değer Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları", Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Ocak 2014, 1. Cilt, Sayfa: 317

⁵ Talha APAK, "Mal veya Hizmet Teslimine Bağlı Olarak "Lehe veya Aleyhe Oluşan Kur Farkının" KDV Açısından Değerlendirilmesi", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ekim 2005.

⁶ Sadi İŞIKLAR, "Döviz Bağlı Kredi, Alacak ve Borçlarda Hasıl Olan Kur Farkları Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Türkiye Muhasebe Standardı ve Vergi Mevzuatı Açısından İncelenmesi", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Şubat 2007.

⁷ Gürol ÜREL, "KDV Uygulamasında Kur Farkları (III)", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Kasım 2007.

320 SATICILAR	100.000
101 ALINAN ÇEKLER	100.000
----- / -----	

(C)'nin kayıtları;

101 ALINAN ÇEKLER	100.000
120 ALICILAR	100.000
----- / -----	

Ortada henüz nakde dönüşmemiş 100.000 TL'lik bir çek mevcutken, (A)'nın kayıtlarında bu çek borcuna dair herhangi bir kayıt kalmadığı gibi, hem (B)'den olan alacağı hem de (C)'ye olan cari hesap borcu kapanmış olarak gözükmemektedir. Oysa (A) açısından vadesi geldiğinde (B)'nin banka hesaplarında yeterli nakit olmaması ve çekin karşılıksız çıkması halinde tahsil edememe ve ödeyememe riski halen mevcuttur.

Bizce (A)'nın kayıtları aşağıdaki şekilde olmalıydı;

101 ALINAN ÇEKLER	100.000
120 ALICILAR	100.000
----- / -----	
127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR	100.000
-Ciro Edilen Müşteri Çekleri	
101 ALINAN ÇEKLER	100.000
----- / -----	
320 SATICILAR	100.000
127 DİĞER TİCARİ ALACAKLAR	100.000
-Ciro Edilen Müşteri Çekleri	

Müşteri çekinin vadesi gelmesi ve çekin sorunsuz şekilde nakde dönüşmesine bağlı olarak yapılacak kayıt

----- / -----	
---------------	--

Bu kayıt şeklinde, müşteriden alınan çek ciro edilmesi suretiyle firmanın elinden fiziki olarak çıkmıştır ve bu nedenle 101-Alınan Çekler Hesabı yerine 127-Diğer Ticari Alacaklar Hesabında gösterilmektedir; ancak gerek finansal risk gerekse hukuki olarak borç ödeme yükümlülüğü halen devam etmektedir ve bu nedenle çekin vadesinde olası yaşanacak bir riske bağlı olarak 320-Satıcılar Hesabındaki cari hesap borcunun kapanamaması riski mevcut olabilir. Ciro edilen çek 127-Diğer Ticari Alacaklar Hesabında gösterilmek suretiyle şirketin halen vadesi geldiğinde "hesaben" tahsil etmesi gereken bir çek alacağı olduğu gözükmemekte, diğer taraftan 320 Hesap kapatılmayarak, şirketin bilanço günü itibarıyla halen kesin şekilde kapanmamış bir cari hesap borcu olduğu finansal raporlarda yer almaktadır. Tabii cari hesap mutabakatlarında sorun yaşanmaması için (Satıcı taraf bu şekilde bir muhasebe ayıt sistemi benimsemiyorsa) 320 hesaptaki borç, çekin vadesi gelip, borçtan hukuki olarak kesin şekilde kurtulana kadar 329-Diğer Ticari Borçlar Hesabında da takip edilebilmesi mümkün olabilir

düşüncesindeyiz. Ciro edilen çeki 10-Hazır Değerler hesap grubundaki bir hesapta gösteremeyiz. Çünkü “10-Hazır Değerler Hesap Grubu” nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevirme imkânı bulunan varlıkları (Menkul kıymetler hariç) kapsar. Oysa ciro edilen bir çek ya da senet “istenildiği zaman nakde çevirme imkanı” olmayan bir alacak haline gelmiştir.

Ülkemizdeki “doğru ve gerçek” finansal raporlama kültürü (!?), “doğru ve gerçek” hesap verme kültürü (!?) dikkate alındığında, bilhassa muhasebesini ağırlıklı olarak vergi matrahını tespit etmeye yönelik olarak tutan küçük ve orta ölçekli şirketlerde (ki, bize göre kağıt üzerinde oldukça büyük olduğu kabul edilen büyük ölçekli şirketler de dahil) yukarıda yer verdiğimiz şekilde bir kayıt ve raporlama sisteminin zahmetine (yasal ya da idari bir zorunluluk olmadıkça) girmeyi kimse tercih etmeyecektir kanaatindeyiz.

6. SONUÇ

Mali İdarenin kur farklarında KDV aramasına dair ısrarlı görüşü nedeniyle uygulamada çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir. Yazımızda bu sorunlardan birisi olan, dövize endeksli çek ya da senetlerin ciro edilmesi halinde ciro tarihi itibarıyla hesap edilebilecek kur farkının KDV’ye tabi olup olmayacağı hususu incelenmiştir.

Bizce kur farkının KDV’ye tabi olması külliyen hatalı bir yaklaşımdır. Danıştay’ın da (hatta Danıştay Vergi Dava Daireleri Kurulunun da) bu yönde kararları mevcuttur. Ancak Maliye’nin ısrarcı yorumları sonucu uygulamada kur farkları için KDV hesaplanması ve faturaya bağlanması bir nebze kabul görmüştür diyebiliriz. Bununla birlikte bu kabule rağmen, KDV’ye matrah teşkil edecek kur farkı ne kadar sağlıklı hesaplanabilmektedir, buna dair muhasebe kayıtlarında takip ve raporlamaların ne kadar detaylı ve sağlıklı olduğuna dair şüphelerimiz mevcuttur. Diğer taraftan, yaygın bir mükellef kitlesinin ise kur farkına KDV hesaplanması ve faturaya bağlanması ya da fatura istemesi gerektiğine dair bilgisinin dahi olmadığını da gözlemlemekteyiz. Diğer bir ifadeyle uygulama konuyu teorik teknik anlamda kabul etmiş ama pratik anlamda uygulamaya meyilli değildir diyebiliriz. Açıkçası haksızlar diyemeyiz. Çünkü kağıt üzerinde ifadesi kolay olan “vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği (faturanın tanzim edildiği) tarih ile ödeme tarihi arasındaki kur farkı” için KDV aranması uygulamada pek de kolay takip edilebilecek bir süreç değildir. Belki ayda 2-3 tane fatura düzenleyen bir mükellef için bu takip kolay olabilir, ama bir ayda yüzlerce ve hatta binlerce fatura düzenleyen ve aynı şekilde bu miktarda fatura alan bir mükellefin her bir fatura için ayrı ayrı vade, tahsilat tarihi takibi yapması, üstüne üstlük uygulamada oldukça yaygın olduğu şekilde çek ya da senet alması ya da düzenlemesi halinde bunların tahsil tarihine kadar da bu çek ve senetler ile ilgili faturalar arasında ilişki kurabilip KDV matrahına esas olacak kur farkını doğru ve sağlıklı bir şekilde hesaplayabilmesi; üstüne üstlük özgelelerdeki yaklaşım nedeniyle bir de ciro işlemlerini ödeme/tahsilat sayıp ciro tarihleri itibarıyla de bu hesaplamayı yapmasını beklemek bizce haksızlıktır. Bu zorlu işlemleri muhasebe meslek mensuplarının tarafına geçip hiç yapmamış kişilerin teorik düzlemde kur farkında KDV araması kolay olabilir. Ancak bu işlemlerin insan eliyle manuel şekilde takibi hiç de kolay değildir. Bazı özel yazılımlar sayesinde bu hesaplamaları yapmak elbette mümkün olabilir; ama uygulamada bu özel yazılımlara para yatıracak mükellef sayısı ise (büyük şirketler hariç) o kadar çok değildir.

Konumuz özelinde ise, bize göre ciro tarihi itibarıyla kur farkı hesaplanması ve KDV’ye bağlanması bizce mevcut tebliğ ve sirkülerlerde yer verilen düzenlemelerin lafzına aykırıdır. Diğer bir ifadeyle özgelelerin genel düzenleyici işlemler olan tebliğ ve sirkülerlere aykırı

olduğu kanaatindeyiz. ek ya da senedin üzerinde yazılı tarihte ödenememesi, tahsil edilememesi, nakde dönüştürülememesi riski her zaman için mevcuttur. Hatta eki ya da senedi düzenleyen taraf ile mahkemelik olunması, icra sürecinin başlatılması; diğer bir ifadeyle alacağın şüpheli hale gelmesi dahi mümkündür. Böyle bir durumda nihai aşamada nakde dönüşmeyen, tahsil edilemeyen/denemeyen bir ek ya da senedin, ciro tarihi itibariyle kesinleşmiş bir ödeme/tahsilat olarak kabul edilmesinin ne kadar hatalı bir değerlendirme olduğu daha net görülebilecektir.

Ayrıca ciro işlemine, ciro yapan mükellef tarafından nihai tahsilat sayıp, söz konusu ek ya da senedi vadesi gelmediği için bilançosunda ve kayıtlarında halen borç olarak raporlayan bir mükellef için de KDV açısından vergi doğurucu bir sonuç yaratılması karşılıklılık prensibine aykırıdır kanaatindeyiz.

Diğer taraftan, ek ya da senetlerin ciro edilmesi halinde Tekdüzen Hesap Planına göre yapılması gereken muhasebe kayıtlarının yeniden ele alınması, bu işleme özel bir hesap oluşturulması da faydalı olacaktır düşüncesindeyiz. Mevcut hesap planındaki düzenlemeler bu açıdan yetersiz olup, bu düzenlemelere istinaden yapılan kayıtlar sonucunda çıkarılan bilançolar üzerinden yapılacak mali analizler de hatalı olabilecektir.

KAYNAKÇA

Gürol ÜREL, “KDV Uygulamasında Kur Farkları (III)”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Kasım 2007.

Nihat UZUNOĞLU, “Herkes için Katma Değer Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayını, Ocak 2014

Nuri DEĞER, “Açıklamalı ve Uygulamalı Katma Değer Vergisi Kanunu”, Yaklaşım Yayıncılık, Temmuz 2007

Sadi IşIKLAR, “Dövize Bağlı Kredi, Alacak ve Borçlarda Hasıl Olan Kur Farkları Tekdüzen Muhasebe Sistemi, Türkiye Muhasebe Standardı ve Vergi Mevzuatı Açısından İncelenmesi”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, şubat 2007.

şükrü KIZILOT, “Açıklamalı ve İçtihatlı Katma Değer Vergisi Kanunu ve Uygulaması”, Yaklaşım Yayıncılık, 2010

Talha APAK, “Mal veya Hizmet Teslimine Bağlı Olarak “Lehe veya Aleyhe Oluşan Kur Farkının” KDV Açısından Değerlendirilmesi”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Ekim 2005.